



ЕКОТУРИЗМНИНГ МИЛЛИЙ ИҚТИСОДИЙОТГА ТА’СИРИ ВА БАРҚАРОР РИВОЖЛАНИШ ОМИЛЛАРИ

Xasanova Nigora Nizomovna

Jizzax viloyati pedagogik mahorat markazi

Metodik xizmat ko‘rsatish bo‘limi metodisti,

Sambhram universiteti 2-bosqich magistranti

O‘zbekiston Email: nigorax@554gmail.com

Telefon: +99897 436-06-27

Annotatsiya: Maqolada O‘zbekistonda ekoturizmning milliy iqtisodiyotga ta’siri va barqaror rivojlanishdagi o‘rni tahlil etilgan. Ekoturizm orqali iqtisodiy o‘sish, yangi ish o‘rinlari yaratish, ekologik muvozanatni saqlash va mahalliy aholining farovonligini oshirish mexanizmlari yoritilgan.

Shuningdek, Zomin tumani misolida ekoturizm infratuzilmasi, sarmoya kiritish imkoniyatlari va barqaror rivojlanish omillari o‘rganilgan. Tadqiqot natijalari ekoturizmning iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik barqarorlikka qo‘shayotgan hissasini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: Ekoturizm, iqtisodiy rivojlanish, barqarorlik, mahalliy aholi, ekologik muhofaza, investitsiya, Zomin tumani, “yashil iqtisodiyot”.

ВЛИЯНИЕ ЭКОТУРИЗМА НА НАЦИОНАЛЬНУЮ ЭКОНОМИКУ И ФАКТОРЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ

Хасанова Нигора Низомовна

Джизакский областной центр педагогического мастерства



Методист отдела методической службы,

магистрант 2-го курса Университета Самбрам

Узбекистан Email: nigorax@554gmail.com

Телефон: +99897 436-06-27

Аннотация: В статье анализируется влияние экотуризма на национальную экономику и его роль в устойчивом развитии Узбекистана. Рассматриваются механизмы экономического роста, создания новых рабочих мест, сохранения экологического баланса и повышения благосостояния местного населения посредством экотуризма.

Также на примере Заминского района изучается инфраструктура экотуризма, инвестиционные возможности и факторы устойчивого развития. Результаты исследования показывают вклад экотуризма в экономическую, социальную и экологическую стабильность.

Ключевые слова: Экотуризм, экономическое развитие, устойчивость, местное население, охрана окружающей среды, инвестиции, Заминский район, “зеленая экономика”.

IMPACT OF ECOTOURISM ON THE NATIONAL ECONOMY AND FACTORS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Khasanova Nigora Nizomovna

Jizzakh Regional Pedagogical Skills Center

Methodologist of the Methodological Service Department,



2nd year master's student of Sambhram University

Uzbekistan Email: nigorax@554gmail.com

Phone: +99897 436-06-27

Annotation: The article analyzes the impact of ecotourism on the national economy and its role in sustainable development in Uzbekistan. The mechanisms of economic growth, creation of new jobs, preservation of ecological balance and improvement of the well-being of the local population through ecotourism are highlighted.

Also, the ecotourism infrastructure, investment opportunities and sustainable development factors are studied on the example of the Zamin district. The results of the study show the contribution of ecotourism to economic, social and environmental stability.

Keywords: Ecotourism, economic development, sustainability, local population, environmental protection, investment, Zamin district, “green economy”.

Ekoturizm global turizm sohasining eng tez rivojlanayotgan yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, u tabiiy hududlarga mas’uliyatli sayohat qilish, atrof-muhitni muhofaza qilishni ta’minlash va mahalliy aholi farovonligini oshirishga qaratilgan. Ekoturizmni rivojlantirish mamlakat iqtisodiyoti, aholining ijtimoiy hayoti davlatning ekologik holatiga katta ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Eng avvalo, mamlakat iqtisodiyoti uchun bir qator muhim imkoniyatlarni yaratadi:



Birinchidan, valyuta tushumlarining oshishi: Xorijiy ekoturistlarning kelishi to'g'ridan-to'g'ri valyuta tushumlarini ko'paytiradi, bu esa to'lov balansini yaxshilashga yordam beradi.

Ikkinchidan, yangi ish o'rinlari yaratish: Ekoturizm sohasi, ayniqsa, tabiiy hududlarda, mahalliy aholi uchun gidlar, yotoqxonalar xizmatchilari, hunarmandlar, transport xizmatlari kabi yangi ish o'rinlarini yaratadi.

Uchinchidan, mahalliy iqtisodiyotni rivojlantirish: Ekoturizm daromadlari bevosita qishloq joylaridagi va chekka hududlardagi kichik biznes va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlaydi, bu hududlarning iqtisodiy faolligini oshiradi. Masalan: Qo'riqlanadigan hududlar yaqinidagi fermer xo'jaliklari o'z mahsulotlarini mehmonxona va restoranlarga yetkazib berishi mumkin.

To'rtinchidan, investitsiyalarning jalb qilinishi: Barqaror ekoturizm infratuzilmasini (ekologik toza yotoqxonalar, tashrif markazlari, yo'llar) yaratish uchun ichki va tashqi investitsiyalar jalb qilinadi.

Beshinchidan, qishloq joylaridagi infratuzilmaning yaxshilanishi: Turizm ehtiyojlari tufayli suv, elektr ta'minoti, aloqa va transport infratuzilmasi rivojlanadi, bu esa mahalliy aholining turmush sharoitini ham yaxshilaydi.

Ko'rsatkich	Ekoturizmning iqtisodiyotga ta'siri
Daromad	Qishloq va chekka hududlarga barqaror pul oqimini ta'minlash



Ko'rsatkich	Ekoturizmning iqtisodiyotga ta'siri
Bandlik	Mahalliy aholi, ayniqsa, ayollar va yoshlar uchun malakali va malakasiz ish o'rinlari
Investitsiya	“Yashil” texnologiyalar va ekologik toza infratuzilmaga sarmoyalar

Ekoturizm faqat iqtisodiy foyda keltirib qolmay, balki kuchli ijtimoiy o'zgarishlarga ham turtki beradi. Jumladan:

- Mahalliy jamiyatning ishtiroki va imtiyozlari: Ekoturizm loyihalari mahalliy jamoalarni rejalashtirish va boshqarish jarayonlariga jalb qiladi. Bu ularning o'z meroslarini saqlashga bo'lgan qiziqishini oshiradi.
- Madaniy merosni saqlash: Ekoturistlar an'anaviy hunarmandchilikka, urf-odatlariga va mahalliy oshxonaga qiziqish bildirishadi. Bu esa milliy hunarmandchilik turlarini saqlash va rivojlantirish uchun iqtisodiy asos yaratadi.
- Aholining turmush darajasini oshirish: Turizmdan tushgan mablag'lar ijtimoiy infratuzilma ya'ni, ta'lim muassasalari, maktablar, tibbiyot markazlari va yo'llarni yaxshilashga yo'naltirilishi mumkin.
- Ekologik ta'lim va xabardorlikni oshirish: Ekoturizm sayyohlarga va mahalliy aholiga tabiatning qadr-qimmatini tushuntiradi, ekologik savodxonlikni oshiradi.
- Migratsiyaning oldini olish: Qishloq joylarida doimiy daromad manbai paydo bo'lishi yoshlarning ishlash uchun shaharlarga yoki chet elga ketishini kamaytiradi.



Ekoturizmning o'ziga xos afzalligi shundaki, u atrof-muhitni muhofaza qilishni nafaqat qo'llab-quvvatlaydi, balki uni o'zining biznes modelining asosiy sharti sifatida belgilaydi. Ayniqsa, O'zbekistonning tabiiy merosini, ayniqsa, yuqori ekologik xavf ostida turgan cho'l, tog' va suv havzasi ekotizimlarini saqlab qolishda ekoturizmning roli beqiyosdir.

Ekoturizm tabiatni saqlash faoliyatiga to'g'ridan-to'g'ri moliyaviy oqimlarni ta'minlaydigan mexanizmlarni yaratadi. Turizm faoliyatidan olingan daromadlar, jumladan, qo'riqxonalar to'lovlari, litsenziyalar, yashash uchun to'lovlar to'g'ridan-to'g'ri tabiiy hududlarning xarajatlarini ya'ni, qo'riqchilarning ish haqi, biologik monitoring, brakonerlikka qarshi kurashni moliyalashtirishga yo'naltiriladi.

Ekoturizm qo'riqlanadigan hududlarning "qiymatini" oshiradi. Agar ushbu hududlar turizm va mahalliy daromadlar manbai bo'lsa, mahalliy aholi va hukumat uchun ularni saqlash, ovchilik yoki ekotizimni buzuvchi boshqa faoliyatdan ko'ra foydaliroq iqtisodiy tanlovga aylanadi.

O'zbekistonda bioxilma-xillikni saqlash va turlarni himoya qilish ya'ni, endemik (faqat shu yerda uchraydigan) turlarni himoya qilishda ekoturizm muhim rol o'ynaydi. Qushlar va yovvoyi hayvonlarni kuzatish zaruriyati sababli hududlarda ekoturizm faoliyati bo'yicha biologlar va gidlar tomonidan doimiy monitoring olib boriladi. Shuningdek, Nurota tog'larida Severtsov qo'yini kuzatish turizmi ushbu turning populyatsiyasini ilmiy hisoblash va muhofaza qilishga to'g'ridan-to'g'ri yordam beradi.

Ekoturizm atrof-muhitga ta'sirni minimal darajada ushlab turuvchi maxsus standartlarni joriy etadi.

Minimal ta'sir tamoyili: Ekoturizm infratuzilmasi past ekologik iz tamoyiliga asoslanadi. Bu quyidagilarni o'z ichiga oladi:



- ❖ Chiqindi boshqaruvi: Chiqindilarni nolga yaqin yondashuvi;
- ❖ Energiya samaradorligi: Qayta tiklanuvchi energiya quyosh va shamol manbalaridan foydalanish;
- ❖ Suv resurslaridan foydalanish: Suvni tejovchi texnologiyalar va kulrang suvlarni qayta ishlatish;
- ❖ Sayyohning ekologik etikasi: Ekoturizm maxsus yo‘l-yo‘riqlarga, kichik guruhlar va sayyohlar uchun qat’iy xulq-atvor kodeksiga tayanadi. Bu sayyohlarning tabiatga bo‘lgan mas’uliyatini oshiradi. Masalan, O‘zbekistonda ekoturizmga strategik sarmoya kiritish - bu tabiat poytaxtini saqlashga qaratilgan uzoq muddatli investitsiya bo‘lib, atrof-muhitni faqat xarajat moddasi emas, balki barqaror daromad manbai sifatida ko‘rish imkonini beradi.

O‘zbekistonda ekoturizmninng o‘ziga xos imkoniyatlarini Zomin tumani misolida ko‘rib chiqadigan bo‘lsak, hudud o‘zining noyob ekotizimi va tabiati bilan ajralib turadi. Ayniqsa, o‘zining go‘zal tog‘lari, musaffo havosi, boy bioxilma-xilligi va rivojlanayotgan infratuzilmasi tufayli O‘zbekistonda ekoturizmga sarmoya kiritish uchun eng istiqbolli hududlardan biri hisoblanadi. Bu yerda sog‘lomlashtiruvchi, madaniy-sport va ekologik turizmni uyg‘unlashtirib rivojlantirish uchun katta imkoniyatlar mavjud.

Ma’lumot o‘rnida aytish joizki, Zomin milliy tabiat bog‘i va qo‘riqxonasi noyob hamda bioxilma-xillikka ega bo‘lib, bog‘ va qo‘riqxona, archazor va o‘rmonlarining eng yirik maydonlari dorivor o‘simliklar va O‘zbekistonning “Qizil kitobi” ga kiritilgan turkiston silovsini, oq timoqli ayiq kabi hayvon turlari uchun boshpana vazifasini o‘taydi. Shuningdek, bu hududlarda ekologik ta’lim, tadqiqotlar o‘tkazish va noyob tog‘ ekotizimlarini o‘rganish bo‘yicha ekoturlar tashkil etish mumkin.



Mazkur hududning tabiiy diqqatga sazovor joylari:

- ✓ Supa Platosi (Tekisligi): sayyohlar uchun yayov sayohatlar, otda yurish va unutilmas manzaralar yaratish uchun ideal joy.
- ✓ Chortangi kanoni: Tojikiston chegarasida joylashgan bu chuqur darada g'orlar, qoyalar va o'ziga xos tog' manzaralari mavjud.
- ✓ Sherbuloq chashmasi: Qadimiy va ziyoratgoh hisoblangan bu manba musaffo suvi bilan mashhur.
- ✓ Iqlimiy sharoit: Zomin tog'laridagi ob-havo yozning eng jazirama kunlarida ham ekoturizm va sog'lomlashtirish uchun qulayligi bilan ajralib turadi.

Ijtimoiy-madaniy ekoturizm uchun qulay bo'lgan maskan tumanning Duoba qishlog'ida joylashgan bo'lib "Turizm mahallasi" maqomi berilgan.

Mahalliy aholining o'z uylarida sayyohlarni joylashtirib, ularning kundalik hayotida ishtirok etishi, milliy taomlar tayyorlash va an'anaviy madaniyatni o'rganish imkoniyatini yaratishi o'zbek xalqining chinakam mentalitetini ifoda etadi.

O'zbekiston o'zining boy tabiiy resurslari, noyob landshaftlari (tog'lar, cho'llar, ko'llar) va qadimiy madaniy merosi bilan ekoturizmni rivojlantirish uchun ulkan salohiyatga ega, Zomin tumanining Prezidentimiz qarorlari asosida katta turizm klasteriga aylantirilgani hamda esa ekoturizmga strategik sarmoya kiritish uchun mustahkam asos bo'lib xizmat qilayotgani fikrimiz isbotidir:

Infratuzilma	Dashtobod shaharchasidan boshlab turistik maskanlargacha bo'lgan yo'llarni kengaytirish va obodonlashtirish.
--------------	--



Zamonaviy turizm markazlari	Nodir tabiatga ziyon yetkazmagan holda \$3\$, \$4\$, \$5\$ yulduzli mehmonxonalar, sihatgohlar va dam olish maskanlarini barpo etish rejalashtirilgan.
Yangi xizmatlar	Avstriya kompaniyasi bilan hamkorlikda dor yo‘li, ya'ni kanat yo‘li qurilgan bo‘lib, hozirgi kunda tashrif buyurgan sayyohlarga o‘zgacha energiya bermoqda.
Barqaror rivojlanish	Barcha loyihalar nodir tabiatga ziyon yetkazmasdan ekologik standartlarga rioya qilgan holda amalga oshirilishi nazarda tutilgan.
Sarmoya yo‘nalishi	Hozirgi holat va loyiha

Xulosa o‘rnida aytish mumkinki, ekoturizm bugungi kunda mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish, yangi ish o‘rinlari yaratish va ekologik muhofaza tizimini takomillashtirishda muhim rol o‘ynamoqda.

Zero, ushbu sohaning rivoji xorijiy valyuta tushumlarini oshiradi, qishloq joylarda aholi bandligini ta'minlaydi hamda barqaror iqtisodiy o'sishga xizmat qiladi. Ekoturizm nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy va ekologik foyda ham keltiradi, mahalliy aholining hayot darajasi oshadi, milliy madaniyat va an'analar saqlanadi, ekologik ta'lim rivojlanadi. Shu bilan birga, tabiatni muhofaza qilish faoliyatiga moliyaviy manbalar yaratiladi va biologik xilma-xillikni asrashga ko'maklashadi.

Zomin tumani misolida ko'rish mumkinki, ekoturizm infratuzilmasining rivojlanishi, xorijiy sarmoyalarni jalb etish, "yashil" texnologiyalarni joriy etish va



mahalliy aholining faol ishtiroki O‘zbekiston iqtisodiyoti uchun katta imkoniyatlar yaratadi.

Ekoturizm O‘zbekistonning barqaror iqtisodiy o‘shishiga, ekologik xavfsizlikni mustahkamlashga hamda xalqaro miqyosda ijobiy imijini oshirishga xizmat qiluvchi strategik soha hisoblanadi. Shu bois mamlakatimizda ekoturizmni rivojlantirish siyosati doirasida ekologik infratuzilmani kengaytirish, xalqaro hamkorlikni kuchaytirish va mahalliy aholining ishtirokini ta’minlash eng muhim ustuvor yo‘nalishlardan biri sanaladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Turizm sohasini jadal rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ–5611-son qarori. – Toshkent, 2018-yil.
2. O‘zbekiston Respublikasining “Turizm to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2019-yil.
3. UNWTO (World Tourism Organization). *Sustainable Tourism and Ecotourism Development Reports*. – Madrid, 2023.
4. Honey, M. *Ecotourism and Sustainable Development: Who Owns Paradise?* – Washington, DC: Island Press, 2008.
5. Weaver, D. B. *The Encyclopedia of Ecotourism*. – CABI Publishing, 2001.
6. O‘zbekiston Respublikasi Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o‘zgarishi vazirligi rasmiy sayti: www.eco.gov.uz
7. O‘zbekiston Respublikasi Turizm qo‘mitasi rasmiy portali: www.tourism.uz